

LÖNEBILDNINGEN OCH INFLATIONSMÅLET

LÖNEUTVECKLINGEN PÅ LÅNG SIKT

Ekonomins samlade produktionsresultat (förädlingsvärdet) kan delas upp i två delar, ersättning till löntagarna (inkl. arbetsgivaravgifter) och bruttovinster. Lönekostnadernas andel av produktionen i hela näringslivet uppgick till ca 67 procent 1998, medan vinstandelen uppgick till ca 33 procent. Löneandelen skiljer sig dock betydligt mellan olika sektorer, vilket främst sammanhänger med hur mycket kapital per anställd produktionen kräver. Ju mer kapitalintensiv verksamheten är, desto lägre är löneandelen. I sektorer som är utsatta för internationell konkurrens påverkas löneandelen också av hur förhållandena är utomlands. Löneandelen bestäms även av andra strukturella faktorer i den svenska ekonomin, exempelvis relativa styrkeförhållanden mellan parterna på arbetsmarknaden, graden av centralisering i löneförhandlingarna, arbetsmarknadslagstiftning, arbetslöshetsnivån, skattetryck samt arbetslöshetsförsäkringens utformning och finansiering.³¹

På lång sikt är det rimligt att anta att det råder ett stabilt förhållande mellan hur stor del av produktionsvärdet som utgörs av kostnader för arbetskraft och för kapital, även om strukturella förändringar i ekonomin kan orsaka vissa trendmässiga förskjutningar. En stabil löneandel innebär att reallönerna utvecklas i samma takt som den långsiktiga arbetsproduktiviteten växer (se faktaruta "Ekonomisk tillväxt och dess bestämningsfaktorer" för en diskussion kring den potentiella produktivetsutvecklingen). Detta innebär också att den långsiktigt hållbara nominella löneutvecklingen bestäms av summan av produktivetsförändringen och Riksbankens inflationsmål. Penningpolitiken har här en viktig roll att fylla. Genom en konsekvent och trovärdig penningpolitik kan Riksbanken förankra inflationsförväntningarna kring inflationsmålet och på så sätt bidra till att minska osäkerheten om prisutvecklingen. Detta skapar i sin tur stabila långsiktiga förutsättningar för arbetsmarknadens parter i löneförhandlingarna. Med dagens kunskap om den potentiella produktionsför-

31. Se t.ex. Calmfors, och Drifill, J. (1988) "Centralization of Wage Bargaining and Macroeconomic Performance", *Economic Policy*, No. 6, Layard, R., Nickell, S. och Jackman, R. (1991) "Unemployment and macroeconomic performance", Oxford University Press och Lindblad, H. "Wage Effects of Mobility, Unemployment Benefits and Benefit Financing", kommande arbetsrapport, Sveriges Riksbank Working Paper Series.

mågan per anställd i svensk ekonomi och Riksbankens inflationsmål på 2 procent är en rimlig bedömning att en genomsnittlig utveckling av lönekostnaderna i hela ekonomin kring drygt 3,5 procent borde kunna vara långsiktigt hållbar. Det är dock viktigt att notera att resonemanget bygger på flera förutsättningar. Exempelvis måste vinstnivån vara tillräckligt hög i utgångsläget. Vidare avses totala lönekostnadsökningar inkl. löneglidning och arbetsgivaravgifter. Dessutom är det väsentligt att notera att resonemangen avser den genomsnittliga utvecklingen i ekonomin. Olika sektorer i ekonomin har skilda förutsättningar, exempelvis vad gäller produktionsteknologi och utländsk konkurrens. Dessutom kan relativpriserna mellan olika varor och tjänster förskjutas över tiden. Detta medför att den långsiktigt hållbara produktivets- och prisutvecklingen skiljer sig åt mellan ekonomins olika sektorer och de har därför olika möjligheter att bära löneökningar.

LÖNEUTVECKLINGEN PÅ KORT SIKT

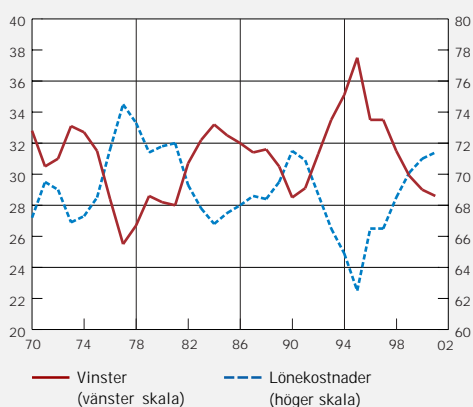
På kortare sikt kan den nominella löneutvecklingen avvika från den som är långsiktigt hållbar. Strukturella förändringar kan påverka utvecklingen och ekonomin kan periodvis befinna sig i en situation som inte kännetecknas av jämvikt.

Den bedömning Riksbanken nu gör kännetecknas bl.a. av att kronan förväntas appreciera, att det finns lediga produktionsresurser i den svenska ekonomin, t.ex. arbetskraft, och att arbetsproduktiviteten växer något långsammare än den potentiella tillväxttakten.

Riksbankens inflationsmål är formulerat i termer av KPI som består av priser på både importerade och inhemskt producerade varor och tjänster. Kronan bedöms stärkas betydligt under prognosperioden. Detta medför att priserna på importerade varor utvecklas svagt. Det betyder i sin tur dels att priserna på varor och tjänster som produceras inom landet kan stiga snabbare än 2 procent, dels att lönerna temporärt kan öka snabbare än vad som är långsiktigt hållbart utan att inflationsmålet hotas.

Priserna på varor och tjänster som produceras i Sverige kan mätas på olika sätt. Det bredaste måttet är BNP-deflatorn som mäter prisnivån på hela bruttonationalprodukten. Ett annat mått är den inhemska underliggande prisnivån mätt med SCB:s index UNDINHX. BNP-deflatorn väntas stiga med knappt 1,5 procent 2000 och med drygt 2 procent 2001. Motsvarande ökningstal för UNDINHX är 1,9 resp. 2,5 procent. Både BNP-deflators och UNDINHX:s

Diagram R12. Lönekostnader och vinster i hela ekonomin.
Andel av BNP till faktorpris

Anm. Serierna baseras på det gamla systemet för nationalräkenskaper (SNA68).

Källor: Konjunkturinstitutet, SCB och Riksbanken.

utveckling är i prognosen i stort sett förenlig med inflationsmålet 2001 till följd av att den svaga importprisutvecklingen dämpar KPI och UND1X-inflationen. Produktiviteten bedöms växa med drygt 1,5 procent per år under prognosperioden. När de nominella timlönekostnaderna växer lika snabbt som summan av den inhemska prisutvecklingen och produktivitetens utvecklingen ändras inte vinstandelen. Detta innebär att de nominella lönerna för närvarande bedöms kunna stiga med ca 3-4 procent utan att vinstandelen i ekonomin påverkas.

Arbetslösheten bedöms sjunka under de närmaste åren i takt med att konjunkturläget förbättras. Den växande efterfrågan på arbetskraft kommer antagligen att innebära att löneandelen i svensk ekonomi stiger något medan vinstandelen sjunker. Lägre vinstmarginaler antas därmed skapa utrymme för att lönerna skall kunna öka med mer än ca 3-4 procent utan att inflationsmålet hotas. En långsammare löneutveckling skulle emellertid kunna medföra en mer markant förbättring i sysselsättningsläget.

Sammantaget bedöms nominallönerna under de närmaste åren – bland annat till följd av att kronan antas appreciera och att det för närvarande finns lediga resurser i ekonomin - kunna stiga med drygt 4 procent utan att inflationsmålet riskerar att överskridas särskilt mycket på ett till två års sikt. På sikt är dock en sådan löneutveckling inte förenlig med inflationsmålet, eftersom den dämpande effekten från kronförstärkningen och också i övrigt från importprisutvecklingen kommer att klinga av. Svensk ekonomi befinner sig i en stark och bred konjunkturuppgång. Efterfrågan växer snabbt och inflationstrycket stiger efter hand. Penningpolitiken måste därför successivt föras i en mindre expansiv riktning.

Det bör betonas att resonemangen ovan gäller den genomsnittliga utvecklingen i ekonomin och inte är tillämpliga på enskilda sektorer i ekonomin. Höga löneökningar till följd av hög produktivitetens utveckling inom en viss sektor eller ett visst företag kan främja resursfördelningen och effektiviteten i ekonomin. Detta kräver dock en betydande smidighet på arbetsmarknaden både vad gäller utbildning och rörlighet. I den mån denna smidighet saknas riskerar höga löneökningar i en sektor resultera i kompensationskrav från andra sektorer, vilket i sin tur kan påverka penningpolitikens uppläggning.